

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Строганова Г. М. Формування професійної компетенції майбутніх учителів української мови.

У статті теоретично обґрунтовано педагогічні умови, які забезпечують позитивний вплив особистісно орієнтованого підходу. Визначено сутнісні характеристики професійної компетентності майбутніх учителів української мови. Акцентовано увагу на фактори психолого-педагогічного впливу на активізацію креативних і пізнавальних здібностей студентів-філологів. Представлене авторське бачення основних компонентів формування цілісного фахівця.

Ключові слова: українська мова, професійна компетентність, особистісно орієнтований підхід, майбутні вчителі.

Строганова А. Н. Способы формирования познавательной активности будущих учителей украинского языка.

В статье теоретически обоснованы педагогические условия, которые обеспечивают позитивное влияние личностно ориентированного подхода. Определены существенные характеристики профессиональной компетенции будущих учителей украинского языка. Акцентировано внимание на факторы психолого-педагогического влияния на активизацию креативных и познавательных способностях студентов-филологов. Представлено авторское видение основных компонентов формирования целостного специалиста.

Ключевые слова: украинский язык, профессиональная компетенция, личностно ориентированный подход, будущие учителя.

Stroganova H. M. The way of formation of cognitive independence of the future teachers of the Ukrainian language.

The paper theoretically grounded pedagogical conditions that ensure a positive impact of personality-oriented approach. Determined the essential characteristics of the professional competence of future teachers of the Ukrainian language. The attention to psychological factors, pedagogy effect on activation of creative and cognitive abilities of students-philologists. Presented by the author's vision of the main components of the formation of a holistic professional.

Key words: Ukrainian language, professional competence, personality-oriented approach, future teachers.

Сучасний період розвитку суспільства характеризується змінами, які торкаються усіх сфер життєдіяльності людини. Стрімкий розвиток глобалізаційних тенденцій у світі потребує відповідних перетворень у системі підготовки педагогічних кадрів. Успішне функціонування

економіки і суспільства загалом ґрунтується на забезпеченні та підтримці конкурентоспроможності фахівців у довгостроковій перспективі. Суспільством пред'являються нові вимоги до системи підготовки майбутніх учителів. Сьогодні стає все більш очевидним, що цей процес набуває особистісно орієнтований, персоніфікований характер, оскільки студенти виступають суб'єктами свого професійного розвитку і саморозвитку, про що свідчать масовий досвід і виконані до цього часу дослідження. Актуальними на сьогодні стають такі риси особистості, як уміння учителя відповідно сприймати різні життєві ситуації, правильно в них орієнтуватися, оцінювати, швидко адаптуватися до нових пізнавальних ситуацій, послідовно переробляти інформацію, шукати і доповнювати її, знати закономірності її оптимального використання, прогнозувати результати діяльності, використовуючи свій інтелектуальний і творчий потенціал.

Визначення теоретичних і практичних засад особистісно орієнтованого підходу до побудови виховання й навчання знайшло відображення у роботах І. Беха, Е. Бондаревської, О. Вербицького, М. Євтуха, Б. Коротяєва, В. Курила, В. Петровського, С. Подмазіна, В. Серікова, О. Сухомлінської, О. Савченко, В. Слободчикова, С. Савченка, Ю. Турчанинної, І. Хуторського, А. Фурмана, І. Якіманської та ін. У роботах цих авторів втілюється у життя орієнтована на потреби особистості освітянська парадигма, нове бачення педагогічної теорії і практики. Питаннями педагогічної компетентності займалися такі дослідники, як В. Адольф, Ю. Варданян, Е. Зеєр, І. Зязюн, І. Колесникова, Н. Кузьміна, А. Маркова, Л. Мітіна, Е. Рогов, Є. Сахарчук, В. Сериков, В. Синенко, А. Щербаков та ін. Однак, незважаючи на глибину та різноманітність поглядів, проблемі особистісно орієнтованого підходу до формування професійної компетенції майбутніх учителів української мови приділено недостатньо уваги.

Метою статті є дослідження специфіки впровадження особистісно орієнтованого підходу до формування професійної компетентності майбутніх учителів української мови.

На сучасному етапі розвитку освіти викладачі мають визнавати важливість проблеми формування особистості майбутнього вчителя української мови, його вільного творчого розвитку, здатного до критичного мислення. Особливість особистісно орієнтованого навчання полягає у тому, що воно має відбуватися в природних умовах, з урахування особистісних і індивідуальних якостей викладачів і студентів. У процесі навчання кожного дня під час лекцій, семінарських, практичних занять, в

організації самостійної роботи студентів необхідно створювати умови для повноцінного виявлення і відповідно розвитку особистісних функцій суб'єктів навчання. Зміст особистісно орієнтованого навчання має включати все, що є необхідним людині для будівництва власної особистості [2, с. 103]. На думку В. Серікова, навчання, яке спрямоване на розвиток особистості, не є формуванням особистості з певними якостями, а є процесом творення умов для повноцінного виявлення і відповідно розвитку особистісних функцій [6, с. 26–28].

Специфічною властивістю особистісно орієнтованого підходу є орієнтація на процесуальну форму його існування. Зміст навчання має задаватися у навчальних ситуаціях. Ситуативне навчання сприяє формуванню як предметних умінь і навичок, так і загальнонавчальних, виробленню життєвих цінностей, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії, розвитку комунікативних якостей особистості. Навчання у такий спосіб ґрунтується на взаємодії та взаєморозумінні усіх учасників процесу, що дасть змогу перетворити навчання на сферу самоствердження особистості, розвинути індивідуальні пізнавальні здібності кожного студента. Для успішної реалізації усіх положень особистісно орієнтованого навчання необхідно брати до уваги професійні якості викладача, його готовність працювати у нових умовах; моделювання життєвих педагогічних ситуацій; створення позитивного емоційного фону на заняттях; реалізовувати комунікативно-діяльнісний принцип; вдало використовувати можливості різноманітних інноваційних педагогічних технологій; виходити з розуміння єдності і взаємозв'язку професійного і особистісного аспектів навчання, розвитку і виховання студентів тощо.

Особистісно орієнтований підхід у становленні майбутніх учителів української мови дає змогу активізувати внутрішні резерви, психологічну и професійну готовність студентів, створити у них позитивне налаштування на діяльнісне формування професійної компетентності. Проблема професійної компетентності вчителя розглядається в різних аспектах, але єдиної спільної думки щодо визначення цього поняття у наш час не існує. Дослідники зазначають, що показниками професійної компетентності є загальна сукупність об'єктивно необхідних знань, умінь та навичок, уміння адекватно їх застосувати у певних ситуаціях, практичний досвід, індивідуально-психологічні якості й акмеологічні інваріанти, високий рівень креативності, відповідний рівень прагнень, мотиваційна сфера та ціннісні настанови. При цьому компетентність, що є результатом навчання, не прямо впливає з самого навчання, а є наслідком саморозвитку індивіда, узагальнення особистісного й

діяльнісного досвіду [1, с. 21].

А. Маркова, розглядаючи професійну компетентність, виокремлює такі її види: спеціальна компетентність (володіння власне професійною діяльністю на достатньо високому рівні, здатність проектувати свій подальший професійний розвиток); соціальна компетентність (володіння спільною (груповою, кооперативною) професійною діяльністю, співпрацею, а також прийнятими в певній професії прийомами професійного спілкування; соціальна відповідальність за результати своєї професійної праці); особистісна компетентність (володіння прийомами особистісного самовираження й саморозвитку, засобами протистояння професійним деформаціям особистості); індивідуальна компетентність (володіння прийомами саморегуляції і розвитку індивідуальності в рамках професії, готовність до професійного зростання, здатність до індивідуального самозбереження, невідчуженість професійному старінню, уміння організувати раціонально свою працю) [4, с. 34].

Дослідження і апробація факторів психолого-педагогічного впливу на активізацію креативних і пізнавальних здібностей студентів-філологів, що характеризуються нестандартністю мислення, науковим складом розуму, незалежністю суджень, здібностей до абстрагування і узагальнення, високою толерантністю, має бути спрямовано на розвиток когнітивного стилю навчальної і дослідницької діяльності під час формування їх професійної компетентності.

Підготовка вчителя української мови до такої організації своєї майбутньої діяльності у процесі прогресивного розвитку як фахівця в основному забезпечується, на наш погляд, упровадженням особистісно орієнтованого підходу до вищої професійної освіти.

Принципово новим в організації навчання за умови реалізації особистісно орієнтованого підходу є те, що достатню увагу приділено пізнавальній сфері студента, адже саме від цієї сфери залежить його успішність у самопізнанні, самоусвідомленні, самонавчанні.

Отже, в особистісно орієнтованій освіті загалом і в особистісно орієнтованому навчанні як його дидактичній складовій вбачаємо можливість формування професійної компетентності майбутніх учителів української мови.

Планується впровадження проаналізованих можливостей у розробці навчальних завдань для студентів. Надалі будемо досліджувати, як застосування інших педагогічних підходів буде впливати на рівень оволодіння професійною компетентністю майбутніми учителями української мови.

Література

1. Болотов В. А. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе / В. А. Болотов, В. В. Сериков // Педагогика. – 2003. – № 10. – С. 21–28.
2. Кирилов Д. В. Психолого-педагогічні аспекти особистісно-орієнтованого навчання [Електронний ресурс] / Д. В. Кирилов. – Режим доступу : www.psyh.kiev.ua
3. Коробченко А. А. Проблеми особистісно-орієнтованого навчання у вищих навчальних закладах / А. А. Коробченко // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). – № 4. – Бердянськ : БДПУ, 2005. – 210 с.
4. Маркова А. К. Психология профессионализма / А. К. Маркова. – М. : Международный гуманитарный фонд «Знание», 1996. – 308 с.
5. Подмазин С. И. Личностно-ориентированное образование : Социально-философское исследование / С. И. Подмазин. – Запорожье : Просвіта, 2000. – 250 с.
6. Сериков В. В. Образование и личность: теория и практика проектирования педагогических систем / В. В. Сериков. – М. : Педагогика, 1999.

Стаття надійшла до редакції 30.06.2015 р.